

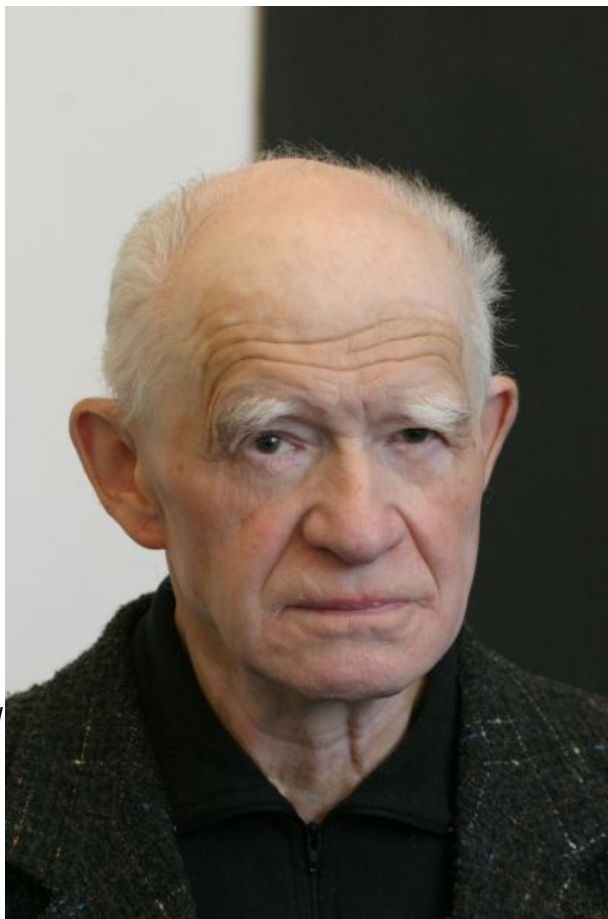
Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/nagroda-kustosz-pamieci/2002/24227,Tomasz-Strzembosz-19302004.html>
26.04.2024, 20:51

Tomasz Strzembosz (1930–2004)

Tomasz Strzembosz (1930–2004)

Urodził się w Warszawie jako jeden z trojaczków (siostra Teresa i brat Adam). Podczas okupacji uczył się na tajnych kompletach w Gimnazjum i Liceum im. św. Stanisława Kostki w Warszawie. Maturę zdał w 1949 r. w Samorządowym Gimnazjum i Liceum w Falenicy i w tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od jesieni 1951 r. studiował na Uniwersytecie Warszawskim historię ze specjalizacją archiwalną. Z powodów politycznych magisterium obronił dopiero w 1959 roku. Jesienią 1952 r. rozpoczął pracę zawodową w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Warszawie, następnie w Archiwum Głównym Akt Dawnych, skąd w sierpniu 1953 r., na wniosek Koła ZMP przy Państwowej Służbie Archiwalnej w Warszawie, został usunięty. Pracował krótko jako robotnik, a od 1954 r. przez 12 lat – w Dziale Oświatowym Muzeum Historycznego Miasta Stołecznego Warszawy. W 1966 r. rozpoczął pracę w Pracowni Dziejów Polski w II Wojnie Światowej w Instytucie Historii PAN. W 1972 r. obronił pracę doktorską na Uniwersytecie Warszawskim (promotor – prof. Stanisław Herbst), w 1982 r. habilitował się na Wydziale Humanistycznym KUL, w 1991 r. otrzymał tytuł profesora. Od 1984 r. pracował na KUL, a od 1991 r. także w Instytucie Studiów Politycznych PAN, gdzie był kierownikiem Samodzielnej Pracowni Dziejów Ziemi Wschodnich II RP.

Tomasz Strzembosz (fot. Piotr Życieński)

Zainteresowania prof. Tomasza Strzembosza koncentrowały się na tematyce konspiracji niepodległościowej. Był prekursorem badań nad konspiracyjną walką zbrojną w okupowanej Warszawie, dziejami partyzantki i konspiracji na Kresach Północno-Wschodnich RP w czasie pierwszej okupacji sowieckiej 1939-1941 oraz znawcą sowieckiego systemu okupacyjnego (Rewolucja na postronku. Sowiecki system okupacyjny na ziemiach wschodnich II RP 1939-41, „Tygodnik Solidarność” 1998, nr 7, 9, 12, 19, 42).

Od 1945 r. był związany z harcerstwem. W 1980 r. współinicjował tworzenie Kręgów Instruktorów im. Andrzeja Małkowskiego, w 1981 r. współtworzył Niezależny Ruch Harcerski i był jego wiceprzewodniczącym, w 1989 r. był jednym z twórców Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, przez dwie kadencje jego przewodniczącym (1989-1992), a od 1992 r. honorowym przewodniczącym; w latach 1972-1980 był członkiem elitarnego Polskiego Klubu Górskiego. Od jesieni 1980 r. uczestniczył w pracach NSZZ Solidarność w IH PAN jako wiceprzewodniczący Koła, w latach 1982-1989 był członkiem podziemnej Rady Edukacji Narodowej i uczestniczył (od 1983 r.) w pracach Społecznego Komitetu Wydawnictw Niezależnych; był także wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Archiwum Wschodniego w latach 1989-1994 oraz wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Studiów Politycznych PAN.

Tomasz Strzembosz jest autorem ponad 100 publikacji, m.in. książek: Tumult warszawski 1525 r.; Odbijanie i uwalnianie więźniów w Warszawie 1939-1944; Oddziały szturmowe konspiracyjnej Warszawy 1939-1944; Akcje zbrojne podziemnej Warszawy 1939-1944;

Refleksje o Polsce i podziemiu 1939–1945;
Szare Szeregi jako organizacja
wychowawcza; Bohaterowie „Kamieni na
szaniec” w świetle dokumentów; Saga o
„Łupaszce” ppłk. Jerzym Dąmbrowskim
1889–1941; Rzeczpospolita podziemna.
Społeczeństwo polskie a państwo podziemne
1939–1945; Antysowiecka partyzantka i
konspiracja nad Biebrzą X 1939 – VI 1944; W
stronę zachodzącego słońca. Życiorysy
wpisane w polską historię; Refleksje o
harcerstwie i wychowaniu oraz redaktorem
naukowym kilkunastu innych pozycji.
Był współzałożycielem Komitetu
Upamiętniającego Polaków Ratujących
Żydów. W 2004 r. otrzymał tytuł
Honorowego Obywatela Miasta Jedwabne.

Zmarł w 2004 r. w Warszawie.